

Arvamused ja ettepanekud seaduseelnõu 101 SE kohta

Täname võimaluse eest avaldada arvamust Riigikogu õiguskomisjoni algatatud äriseadustiku, tõestamisseaduse ja notari tasu seaduse muutmise seaduse eelnõu 101 SE (edaspidi „Eelnõu“) kohta, mis esitati tutvumiseks Justiitsministeeriumi poolt 29.10.2019.

Peame Eelnõus sisalduvaid seadusemuudatusi vajalikeks, et lihtsustada osaühingu osade õiguskäivet, kaotades osa võõrandamise tehingutega seotud ebavajalikud piirangud ning vorminõuded. Notaritele ja krediitiasutustele kehtestatud täiendavad nõuded on hakanud oluliselt takistama ja aeglustama Eestis asuvate äriühingute osade käivet ja välisinvesteeringute kaasamist. Keerukate ja paljude osapooltega tehingutes tõusevad notari kaasamise vajaduse tõttu tehingukulud oluliselt ning tehingule kuluv aeg pikeneb märgatavalt tulenevalt mitmetest bürookraatlikest nõuetest. Lisaks sellele tuleb arvestada, et näiteks sellised osade omandamisega seotud tehingud nagu asutamine, kapitali vähendamine ja kapitali suurendamine on juba täna tehtavad vaid kirjalikus vormis.

Samuti ei ole vähemoluline Eesti kuvand investorite ja ettevõtjate silmis tulenevalt nõutavate toimingute arvust ja bürookraatlikest nõuetest, mis suurendavad aja- ja rahakulu Eesti ühingutesse investeerimisel. See seab omakorda Eestis registreeritud ettevõtjad ebasoodsasse olukorda, võrreldes mujal registreeritud ühingutega. Lihtsam menetlus aitaks ettevõtjatel säästa nii aega kui ka raha nõustajate, advokaatide ja notarite tasude pealt. Samas tuleb aga vorminõuete leevendamisel arvestada ja võimaluste piires kehtestada uusi norme, mis aitaksid juhatuse vastutust täpsustada, kuritarvitusi ära hoida või rikkumisi tuvastada.

Järgnevalt toome välja omapoolsed ettepanekud mõningate eelnõus ette nähtud muudatuste kohta.

1. Lepingu vorm

Eelnõu kohaselt soovitakse kaotada osa võõrandamise kohustustehingule kehtestatud vorminõuded ning leevendada osa võõrandamise käsutustehingule kehtestatud vorminõudeid. Lisaks näeb Eelnõu ette võimaluse leppida osaühingu põhikirjas kokku, et osa võõrandamise käsutustehingule ei kohaldata mingit vorminõuet.

Meie hinnangul on mõlemad vorminõuet puudutavad muudatused vajalikud, arvestades vastavate tehingutega seotud bürookraatiat ja keerukust. Samas leiame, et käsutustehingult täielikult vorminõude ära kaotamine (lubatud on ka suuline vorm) ei ole põhjendatud ja soovitav oleks sätestada võimalike kuritarvituste vältimiseks käsutustehingule kirjalik vorminõue.

Olukorras, kus osaga seotud tehingud ei pea enam olema tehtud notari kaasamisel, soovitame kaaluda lahendust, kus käsutustehingu tõendamiseks on välja töötatud kindel kinnitusvorm, mille digitaalallkirjastab võõrandaja või sellele antud võõrandaja allkiri peaks olema kinnitatud välismaise ametiisiku (k.a välimaa notari, mitte vaid Eesti notari) poolt. Vastav kinnitus tuleks esitada juhatusele, kellele tuleks see esitada ka äriregistrile koos uue osanike nimekirjaga. Sellisel juhul ei oleks vajalik esitada juhatusele võõrandamislepingut (v.a ostueesõiguse korral), mille tingimuste osas on tihti osapooltel saladuses hoidmise huvi. See peaks vähendama juhatuse vastutust tehingu kontrollimisel (isikusamasuse ja tehingu toimumise fakti osas) ning

eeldatavasti vähendab kuritarvituste riski, mida seni on toodud ajakirjanduses avaldatud arvamustes ühe peamise riskikohana.

2. Äriregistri teavitus osanikele

Kuivõrd vorminõuete leevendamine ja notariaalse vorminõude välistamise võimalus põhikirjas võib kaasa tuua ka kuritarvitusi, tuleks osanikele kehtestada täiendav teavituse mehhanism, et nad saaksid võtta koheselt tarvidusele meetmed oma õiguste kaitseks.

Teeme ettepaneku luua äriregistris süsteem, mille kohaselt tuleb juhatusel esitada äriregistrile ka osanike e-maili aadressid ning juhul kui notari või juhatuse poolt esitatakse äriregistrile osa võõrandamise info ja uus osanike nimekiri, saavad registrisse kantud osaühingu osanikud registrilt automaatselt teavituse (selline teavitus võiks olla nii notariaalse käsutustehingu korral kui ka olukorras, kus osaühing on loobunud põhikirjaga notariaalse käsutustehingu nõudest). Analoogne lahendus on täna toimiv ja ennast õigustanud kinnistusraamatu kannete puhul, kus kande tegemisel teavitatakse automaatselt kõiki kandega puutumuses olevaid isikuid. Meie hinnangul aitaks selline teavituse mehhanism võimalike kuritarvituste korral osanikel koheselt võtta tarvidusele meetmeid, et oma õigusi kaitsta ja seeläbi vältida kahju tekkimist. Näiteks võimaldaks see osanikul koheselt esitada vastuväide osaniku kande muutmise osas (vastuväite esitamine võiks olla võimalik ka olukorras, kus osaühing on loobunud põhikirjaga notariaalse käsutustehingu nõudest - sellisel juhul jääb see vastuväide vaid äritoimikusse, aga on siiski hoiatuseks olukorras, kus osalust soovitakse edasi võõrandada ning hoolas ostja tutvub äritoimikuga).

3. Vastuväited

Eelnõust puudub vastuväite kandmisele järgnev menetluslik regulatsioon ning on reguleerimata kui kauaks loetakse vastuväited kehtivaks. Samuti on vastuväite esitamise võimalus antud ühingule endale, mitte osanikule.

Soovitame kehtestada regulatsiooni, kus osanike registrikande korral on võimalik vastuväide esitada otse registripidajale ainuüksi osanikul, kelle osaluse osas on kanne registrist muudetud. Ühingule endale vastuväite esitamise õiguse andmist peame õigeks vaid olukorras, kus tehing ei ole tehtud notari kaudu. Teised isikud, kelle huvid on puudutatud, peaksid vastuväite esitamist taotlema vaid kohtumenetluses hagi tagamise korras.

Samuti vajaks reguleerimist, kui kaua loetakse nn lihtsustatud korras ilma kohtumenetluseta vastuväide kehtivaks olukorras, kus vastuväite esitaja ei ole pöördunud oma õiguste kaitseks kohtusse. Soovitame järgida siinkohal sarnast loogikat nagu see on pankrotimenetluste korral nõuete kaitsmisel nõude tunnustamisele vastuväite esitamisel. Juhul kui isik ei ole vastuväite esitamisel teatud aja jooksul (nt 1 kuu) pöördunud kohtusse ja vastuväidet ei ole kinnitatud/kantud hagimenetluse korras, siis peaks nn lihtsustatud korras kantud vastuväide registrist kustuma. Samuti ei tohiks selline vastuväite esitamine viia olukorrani, kus vastuväite esitamise korral peab kohtusse pöörduma hoopis isik, kelle õigusi on vastuväite kandmisega kahjustatud, et vastuväide kustutada. Aktiivse tegutsemise kohustus peaks jääma vastuväite esitajale.

4. Juhatuse liikme kohustused ja vastutus

Eelnõu kohaselt nähakse ette, et äriregistris sisalduvad andmed osaühingu osanike kohta omandaks konstitutiivse kande staatuse (v.a olukorras, kus notariaalne vorminõue ei ole

osaühingu põhikirja kohaselt kohaldatav). Vastava staatuse andmine, sellega kaasnev andmete avalik usaldatavus ning sellele tugineva heauskse omandamine võimaldamine on tervitatav.

Olukorras, kus osaühing on loobunud põhikirjaga notariaalse käsutustehingu nõudest tuleks näha ette juhatusele konkreetne hoolsuskohustuse norm osanike nimekirjas muudatuse tegemisel ja vastava info edastamisel äriregistrisse, et luua juhatuse vastutuse osas selgus ja vältida kuritarvitusi (s.h. liiga loovat või liiga ranget lähenemist hoolsuskohustuse normile). Seetõttu leiame, et on vaja näha ette loetelu asjaoludest, mida juhatuse peab kontrollima enne osanike nimekirja muutmist ja registrile esitamist. Teeme ettepaneku lisada loetellu vähemalt järgmised asjaolud:

- tehingu toimumise tuvastamine;
- tehinguosaliste isikusamasuse tuvastamine;
- tehinguosaliste esindusõiguse tuvastamine (kui arvestatakse punktis 1 toodud ettepanekuga siis on relevantne vaid antud punkt kuna eelnevad punktid loetakse kontrollituks kinnituse esitamisega).

Tulenevalt sellest, et muudatuste tulemusena suureneb juhatuse osatähtsus osanike nimekirja pidamisel, uuendamisel ja äriregistrile esitamisel, oleme seisukohal, et kaaluda tuleks ka juhatuse vastutust reguleerivate sätete täiendamist ning lisaks tsiviilvastutusele ka kriminaalvastutuse sätete (aluste) täpsustamist. Selles osas pakume välja järgmised alternatiivid.

Esimese võimalusena teeme ettepaneku muuta kehtivat KarS § 381 sõnastust. Vastava sätte puhul tuleks meie hinnangul laiendada adressaatide ringi, kellele ebaõigete andmete esitamine on karistatav. Loetelu tuleks täiendada vähemalt äriregistriga. Samuti tasuks kaaluda sätte sõnastuse muutmist osas, mis sätestab nõude subjektiivse koosseisu osas. Meie hinnangul võiks praegune sätte sõnastus „teadvalt ebaõigete andmete esitamise eest“ hõlmata vastutust ka kaudse tahtluse korral.

Alternatiivselt teeme ettepaneku muuta kehtivat KarS § 281 lg 1 sõnastust. Kuivõrd vastav koosseis on olemuselt tegevusdelikt, tuleks sõnastust muuta nii, et karistatav oleks ka äriregistri teavitamata jätmise ehk tegevusetus. Pakume välja muuta sätte sõnastust järgmiselt: „Äriregistri pidajale /.../ ebaõigete andmete esitamise või seadusest tuleneva registripidaja teavitamise kohustuse teadlikult täitmata jätmise eest - karistatakse rahalise karistuse või kuni kaheaastase vangistusega“.

Ülaltoodud lahendus võimaldaks juhatuse vastutusele võtmist lisaks ebaõigete andmete esitamise korral ka juhul, kui juhatuse teadlikult (otsese tahtlusega) jätnud registrit osanike nimekirja puudutavatest muudatustest teavitamata. Vastava sätte puhul ei pea me vajalikuks muuta nõuet subjektiivse koosseisu osas.

Lugupidamisega,

Karin Madisson /allkirjastatud digitaalselt/ Eesti Advokatuuri äriõiguse komisjoni esinaine	Arto Aas /allkirjastatud digitaalselt/ Tööandjate Keskliit
--	--